

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Alexandru
VLAHUȚĂ

Iubire

LITERA

biblioteca școlarului

Alexandru
VLAHUȚĂ

IUBIRE

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

REFERINŢE CRITICE

Cu toate că C. Dobrogeanu-Gherea a voit să facă din Vlahuţă în mod exclusiv un "decepţionist", în realitate, după cum vom vedea, optimismul constituie nota lui esenţială. Pe cât e însă de integral pesimismul lui Eminescu, pe atât e de relativ şi *raţional* acest optimism, aşa că nerăspunzând unei viziuni spontane şi energice şi neaducând un ritm personal în dezvoltarea poeziei române, reacţiunea pesimismului eminescian a aşteptat momentul exploziei optimiste a lui Coşbuc. De natură intelectuală, optimismul lui Vlahuţă are paloarea lucrurilor trecute prin raţionament, obiect de argumentaţie şi de dialectică... În acest sens e, de pildă, *Din prag*, poezia tip a discuţiei didactice şi retorice în jurul problemei morţii pe care omul de temperament o rezolvă prin instinct. [...]

Lucid, Vlahuţă ne-a dat o poezie de analiză psihologică sau de efecte dramatice. *Din prag,* de pildă, după cum am arătat, e drama sistematic expusă a omului ce vrea să-şi răpuie viaţa. *La icoană* este iarăşi de natură dramatică şi chiar melodramatică, prin analiza zbuciumului unei mame ce-şi aduce pruncul bolnav la icoana făcătoare de minuni. [...]

Inexistenţa lui Dumnezeu e, aşadar, concluzia logică a celeilalte drame din *Dormi, iubito!* — concluzii diferite ce ne precizează natura dramatică a talentului lui Vlahuţă adaptat subiectului. Şi iubirea e tratată uneori prin latura ei dramatică şi obiectivă ca o problemă psihologică. [...]

Tablouri trase cu reală cunoaştere a meşteşugului teatral, cu efecte şi suspensiuni căutate de cugetare, cu locuri comune filozofante şi cu intenţii moralizatoare, dar mai ales cu pătrundere psihologică — iată adevăratul aspect al poeziei lui Vlahuţă, căreia îi lipseşte doar lirismul. [...]

Izvorând din raţiunea practică, talentul lui Vlahuţă rămâne discursiv şi instructiv. [...]

Oricâte inciziuni am face în opera lui Vlahuţă, vom da, aşadar, peste filonul ascuns al intenţiei didactice, fie în *Vechilor ateneişti* sau în Linişte, în *Unde ni sunt visătorii?* sau în *Slăvit e versul,* dar nicăieri nu-l vom găsi mai sincer şi mai realizat decât în paginile sale de proză.

Problema supravieţuirii literare e conjecturală şi, de altfel, şi relativă, deoarece măsurăm imensităţile cu măsurile noastre, iar destinul

orb ne dezminte, trecând posterităţii opere din consideraţii imprevizibile şi sugrumând altele. În aceste condiţii, nu se poate şti de va rămâne ceva din opera lui Vlahuţă, dar, dacă critica e dezarmată faţă de întâmplare, o domină totuşi prin judecata ei care n-are nevoie de valorificarea timpului. Perfecţia unei opere stă în exacta adaptare a talentului scriitorului la subiectul tratat, aşa că, dacă, de pildă, didacticismul turbură ritmul inspiraţiei lirice a lui Vlahuţă, e însă bine venit în *România pitorească,* în *Din trecutul nostru* sau în *Grigorescu,* în care calda evocare a trecutului, cu viziunea pitorescului, poetică şi fără o originalitate dezarmonică, posesiunea meşteşugului formal, combinarea utilului cu frumosul dau impresia adaptării genului în natura talentului scriitorului. [...]

Epigon, Vlahuţă a fost şi un profitor; venit pe drumul bătut de altul, cu sforţări bărbăteşti şi printr-o intuiţie genială a formei, el a beneficiat, netezind doar conştiincos drumul deschis prin pădurea virgină a limbii noastre poetice şi nemaiprezentând asperităţile lui Eminescu. În lipsa intuiţiei verbale şi a spiritului creator, Vlahuţă a avut instinctul cuvântului just, al proprietăţii terminului.

Între cei doi piloni (de altfel, de valoare inegală), între Eminescu şi Coşbuc, care au orientat poezia română în direcţii deosebite şi ne-au turnat limba în tipare noi, Vlahuţă constituie o simplă verigă de tranziţie... Pentru a fi o adevărată personalitate, i-a lipsit, mai ales, originalitatea şi de sensibilitate, şi de formă, în care a procedat pe de-a-ntregul din Eminescu; prin temperament, a fost însă mai mult un optimist, fără energie, fără spontaneitate şi repede dizolvat de unele “nedreptăţi” sociale. Fără o puternică inspiraţie lirică, pornită dintr-un substrat intelectual, poezia lui e lipsită de avânt, de pasiune, dar are, în schimb, claritate, preciziune, calcularea efectului dramatic, fineţea analizei psihologice, finalitatea moralizatoare — calităţi onorabile şi antilirice. Mai mult artist decât poet, prin echilibrul personalităţii sale, Vlahuţă a ţinut totuşi într-o epocă de secetă interimatul poeziei române, şi, la urmă, s-a impus chiar ca un fel de coreg; istoria literară îl va trece însă în rândul necesităţilor poetice ale epocei posteminesciene.

Eugen LOVINESCU

Ca poet, Vlahuţă copiază servil arhitectonica liricii lui Eminescu, însă cu totul superficial. Nu faptul de a fi retoric constituie o vină. Vlahuţă e de fapt prozaic, jurnalistic. Poemul se preface într-o discuţie de idei. Ce e mai interesant este de a constata că eminescianul Vlahuţă nu-i decât un dectractor deghizat al operei lui Eminescu. Toţi cei umbriţi de gloria poetului *Luceafărului* primiră cu satisfacţie observaţia că opera aceluia era o modă periculoasă pentru tinerime, putând duce la sinucidere (concluzie sofistică pe nimic întemeiată): "Când am înţeles c-aceasta e o modă care soarbe/ Seva tinereţii noastre, am zis gândurilor oarbe,/ Ce-şi roteau peste morminte zborul lor de lilieci,/ Să s-abată lăsând morţii în odihna lor de veci."

Poeziile, venerate în şcoală *Unde ni sunt visătorii?*, *La icoană* sunt doar nişte versificaţii corecte. O anume atmosferă personală se găseşte în câteva creionări ale vieţii săteşti, într-un idilic mai nesilit: "De pe gunoaie-aprinse fumul/ Molatic se ridică-n cer,/ Şi caii la păşune sună/ Din piedicile lor de fier,/ /Departe-un fluier se aude,/ Un cântec aiurit, duios,/ Ce-n note lungi, tremurătoare,/ Suspină lin, misterios."

Mai descoperim un lirism intim, familiar şi bonom, foarte rar în epoca eminesciană. O fetiţă se joacă cu păpuşa şi poetul o ademeneşte cu o păsărică, prilej de filosofie discretă şi surâzătoare, o alta a ajuns domnişoară şi poetul şi-aduce aminte uşurinţa cu care putea să sărute pe fiinţa acum aşa de serioasă. În *Iubire*, idilicul e lipsit de pedanterie.

George CĂLINESCU

Vlahuţă a văzut în poet un militant în serviciul principiilor înălţătoare, un "semănător" de idei generoase şi simţăminte nobile. Întrucât operează cu instrumentul minunat al cuvântului, care, dispunând de o putere aproape miraculoasă (" ca-n basme"), "face lumi aievea din păreri", poetului îi revine menirea de a străbate ţarina sufletelor şi a semăna în brazdele lor "umede de rouă", "viaţă nouă,/ Pe care va lega-o viitorul". Stigmatizând versul ce nu spune nimic, ci numai "se deapănă pe rânduri, pe firul de pe fus", deplângând condiţia literaţilor

care comunică “desperări de porunceală şi dureri închipuite”, Vlahuţă pledează cu patos în favoarea poeziei pline de conţinut, deschisă spre lume, spre marile idealuri umane, în stare “să reverse peste inimile noastre mângâiere şi iubire”; el cere poeţilor să cânte “rostul lumii şi splendorile naturii”, să exprime “gânduri de-un întreg popor gândite”, să despice cu “inspirata lor privire” şi “cuvântul lor profetic” “valurile de-ntuneric” şi astfel “splendidă-naitea noastră să ne-arate-o lume nouă“. Fidel acestui crez, formulat în *Cuvântul, Slăvit e versul* şi mai ales *Unde ni sunt visătorii?*, poetul s-a străduit în permanenţă să scrie astfel încât opera sa să devină efectiv un factor de educare a conştiinţelor. Dacă realizările nu sunt întotdeauna pe măsura intenţiilor, faptul se explică prin insuficienta forţă lirică a versurilor, prin menţinerea, în nuvele şi roman, adeseori, a observaţiei la suprafaţa realităţii. Excelent versificator, Vlahuţă formulează memorabil adevăruri incontestabile, tălmăceşte magistral sentimente clare, masive, însă nuanţele mişcărilor sufleteşti le ocoleşte, nu se apleacă niciodată asupra zonelor mai adânci, delicate, ale psihicului. Lira sa interpretează o gamă restrânsă de stări interioare, necunoscând altă alternativă decât bucurie—tristeţe, dragoste de viaţă—pesimism. Drept consecinţă, în versurile sale se instalează monotonia, îşi fac apariţia clişee, imaginile se repetă, şi tot astfel rimele. În o seamă de poezii, personalitatea proprie este aproape strivită de modelul creaţiei eminesciene, pe care încearcă să-l urmeze. Viabile s-au dovedit acele versuri în care sunt exprimate convingeri şi aspiraţii civico-etice şi estetice, în care sunt celebrate simţăminte alese sau sunt fixate scene vii. Stângaci în tentative de a surprinde vibraţiile subtile ale erosului, poetul glorifică în schimb cu veritabil efect artistic ideea de iubire:” Iubire, sete de viaţă,/ Tu eşti puterea creatoare,/ Sub care inimile noastre/ Renasc ca florile în soare”. Instantaneele unei idile erotice sunt înfăţişate cu graţie. În virtutea puterii de pasticizare, poeziile cu caracter satiric (*Linişte* şi *Delendum*) impun atenţiei situaţii ce se ţin minte. Neuitate rămân, graţie unor însuşiri similare, şi totodată patosului verbal, şi alte piese, printre care, în primul rând, *1907*: “Minciuna stă cu regele la masă.../ Dar asta-i cam de multişor poveste:/ De când sunt regi, de când minciuna este,/Duc laolaltă cea mai bună casă“. În proza epică, nu lipsită de influenţe ale curentului naturalist, Vlahuţă

a întocmit o catagrafie critică a societăţii timpului său. [...]

România pitorească este un atlas geografic comentat, traversat de o caldă iubire de ţară. [...] Publicistica lui Vlahuţă atacă aceleaşi teme ca proza sa epică, cu adresă mai directă, şi militează mai explicit în serviciul principiilor proclamate în versuri.

Dumitru MICU

Din aceeaşi generaţie cu Delavrancea şi Duiliu Zamfirescu şi abia cu vreo zece ani mai bătrân decât Brătescu-Voineşti, Al. Vlahuţă este şi el unul din reprezentanţii noului realism liric şi artistic. [...]

Moralistul este prezent chiar în operele realistului Vlahuţă. Din când în când el se afirmă însă singur, şi atunci scriitorul aşterne paginile sale cele mai bune.

Vlahuţă a dăruit prozei noastre “tonul etic”. Multe din paginile sale plutesc într-o atmosferă de sinceritate cordială, care angajează pe cititor şi-l fac să participe la zbuciumul scriitorului. [...]

Deopotrivă cu toţi scriitorii realismului liric şi artistic, Vlahuţă s-a oprit de mai multe ori în faţa problemei literare a descrierilor de natură, nu însă în nuvelele sale, unde omul este evocat de obicei în singura latură a frământărilor lui intime, fără nici o conexiune cu mediul lui natural. În *România pitorească,* 1901, apoi în *Pictorul Grigorescu,* 1911, tema peisajului opreşte însă îndelung pe Vlahuţă, care întrebuinţează pentru a o rezolva nu darurile unui ochi de pictor, ci sensibilitatea, dealtfel fără forţă şi noutate, a unui poet. Desigur, Vlahuţă grupează cu răbdare în unele din tablourile sale mai multe trăsături văzute, fără să obţină totuşi imagini sintetice şi revelatoare. După tipul său sufletesc Vlahuţă este mai degrabă un contemplator asociativ, unul din acei admiratori ai naturii pentru care un peisaj este prilejul unei reverii, imaginea lucrurilor dizolvându-se pentru ei în senzaţii subiective sau în sentimente cu privire la ele. [...] În loc să observe, scriitorul se observă şi în locul “descrierii”, întâmpinăm o “introspecţie”. [...] Descrierea reţine aproape numai sentimentele privitorului. Alteori, descrierea este redată printr-o alegorie, ca în această pagină consacrată evocării Jiului privit în locul unde scapă din trecătoarea Petroşanilor [...]. Cu preponderenţa aceloraşi procedee asociative sunt obţinute şi descrierile de tablouri din

Pictorul Grigorescu. Scriitorul se opreşte în faţa tabloului, însumează, prin enumerare, trăsăturile lui văzute, dar obţine ceva ca impresia vieţii abia când notează propriile lui senzaţii asociative, ceea ce i se pare a fi liniştea şi puritatea locului zugrăvit de pictor, cu "copacii care au stat din freamăt" sau cu o atmosferă în care simţul vital al poetului resimte "aerul proaspăt al înălţimilor". Lipsind în celelalte lucrări ale sale, peisajul se impune aci ca temă literară şi împrejurarea este destul de limpede resimţită de cititor.

Tudor VIANU

România pitorească trebuia să fie cea mai reprezentativă operă a lui Vlahuţă. Cel puţin aceasta a fost intenţia scriitorului. Publicată în 1901, a fost inclusă în majoritatea antologiilor literare. Manualele şi programele şcolare i-au oferit un loc important.

Frumuseţile patriei, bogăţia spirituală şi alesele însuşiri fizice ale ţăranului român fuseseră evidenţiate şi în alte memoriale de călătorie, dar nimeni până la Vlahuţă nu încercase să ofere o imagine completă a ţării sub aspect etnografic şi social, să descifreze urmele trecutului în ruinele cetăţilor şi în legendele populare, să prezinte cu un sentiment de mândrie naţională frumuseţile ţării şi multitudinea calităţilor morale ale locuitorilor ei. Dacă în *Dan* lirismul era excesiv, în *România pitorească* el este echilibrat. Emoţia autorului este puternică şi reuşeşte să fie transmisă cititorului. Cartea ar fi putut constitui într-adevăr opera reprezentativă a scriitorului, dacă valoarea ei nu ar fi fost estompată de viziunea semănătoristă, de prezentarea idilică a vieţii ţăranului român. Pitorescul peisajului a fost extins de scriitor şi asupra satului românesc, împrumutându-i aspectul feeric al unor aşezări omeneşti în care domneşte armonia şi fericirea generală. Dincolo de aceste limite, *România pitorească* rămâne un moment important al literaturii noastre de călătorii. Viziunea semănătoristă este prezentă şi în alte lucrări, mai ales în nuvelele, schiţele şi povestirile publicate în revista "Semănătorul", sau în periodicele semănătoriste. Alături de acestea, Vlahuţă a publicat numeroase pagini în care a condamnat regimul burghezo-moşieresc şi instituţiile lui, a demascat caracterul reacţionar al monarhiei, şcolii, presei şi familiei burgheze. [...] În schiţele *Socoteala, De la ţară* şi *La arie* a depăşit

imaginea idilică a satului, reflectând în mod obiectiv viaţa plină de umilinţe şi mizerie a ţăranului român. În aceste opere, Vlahuţă continuă şi dezvoltă cele mai valoroase tradiţii ale realismului critic în literatura română.

George SANDA

Printre versurile sale găsim şi poezii de o reală valoare artistică. Aşa sunt *Linişte, Unde ni sunt visătorii? ... 1907*, sonetele, *Prima lecţie*. [...] Cu poezia *1907* Vlahuţă a dat un minunat exemplu de atitudine civică, a dovedit o cunoaştere profundă a contradicţiilor sociale care au generat răscoalele ţărăneşti. El a intuit comunitatea de interese dintre partidele politice şi a demascat caracterul reacţionar al monarhiei. [...]

Poezia *1907* reprezintă una dintre cele mai valoroase creaţii ale lui Vlahuţă. Aici scrisul său a atins cea mai înaltă valoare artistică. În aceste versuri, arăta Perpessicius, este evidentă "vigoarea conturului, succesiunea dramatică a fabulaţiei, verbul gravat şi variata naturaleţe a tonului, după cum tablourile reclamă în schimbarea lor". [...]

Alexandru Vlahuţă a fost printre primii poeţi români care a folosit mai larg sonetul. Nevoit să se supună constrângerii formale a unei anumite prozodii, nu a depăşit limitele în care şi-a manifestat atitudinile lirice. Vlahuţă nu a fost un "visător haotic". Spontaneitatea imaginilor se manifestă rar, idealul artistic al poetului sedus de perfecţiune a putut fi uşor orientat spre ordinea formală. Lirismul său este asemănător parnasienilor de tipul lui Hérédia şi Mihail Codreanu, "stăpânit şi rece". Fără să dezvăluie laturile inedite ale sensibilităţii, sonetele reuşesc să exprime mai bine notele specifice orizontului artistic al lui Alexandru Vlahuţă. [...]. Poezia interioarelor, regăsirea trecutului în obiectele încăperilor, întâlnită în opera lui Ion Pillat, Demostene Botez şi Otilia Cazimir, îşi are în Vlahuţă un precursor. [...]

Prin paginile valoroase cu care a contribuit la făurirea istoriei naţionale, Vlahuţă a dovedit că a ştiut să-şi cultive calităţile pe care considera că trebuie să le aibă un adevărat scriitor: "*Observare adâncă, meditare îndelungată, stăruinţă, studiu, răbdare şi muncă*".

Fără să reprezinte o culme a literaturii române, opera lui Alexandru Vlahuţă rămâne un moment important al culturii şi literaturii noastre,

indispensabilă pentru definirea peisajului social şi artistic al celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea şi a începutului celui de al XX-lea.

George SANDA

Poezia de idei, satirele şi poemele cu subiect ale lui Vlahuţa sunt mărturii ale unui suflet senin, deschis spre înţelegerea lumii şi doritor să fie de folos alor săi. Această calitate şi-a confirmat-o şi prin traducerile din Ada Negri, care, prin preocupări şi sensibilitate, îi întregesc organic opera proprie. [...]

Modelul eminescian se simte de departe, dar sentimentul este adevărat şi graţia nu pare a fi rezultatul artificial al unui împrumut. Receptând din opera lui Eminescu ceea ce se înscria între limitele sensibilităţii sale minore, Vlahuţă n-a simulat un zbucium care nu era al lui şi nu şi-a pus masca tragică pe care, cu un gest grotesc, au încercat să şi-o potrivească atâţi epigoni. Poetul sentimental face figură onorabilă şi când atinge uşor coarda elegiacă, în sonete şi în alte câteva poezii, în care amintirea unei iubiri neîmplinite şi trecerea implacabilă a timpului îi trezesc un fior repede stins în resemnare. Versurile lui Vlahuţă făurite la foc mic scapără irizări de poezie, pe care tribunul le-a putut obţine altminteri rareori. *Prima lecţie* şi *Cum curge vremea*... sunt poezii de un farmec simplu, care atestă că duioşia, zâmbetul tandru şi umorul blând aparţin registrului propriu al poetului mai mult decât patetismul. În poemul *Iubire*, evocarea unei idile din adolescentă nimereşte tonul cel mai firesc, şi mica simfonie comunică sentimentul cu fineţe şi adevăr.

Ion ROMAN